

Antaget på VSF:s tionde kongress den 13-14 juni 2015

Principprogram Vänsterns studentförbund

Antaget på VSF:s tionde kongress den 13-14 juni 2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
1. Historien, människan och vetandet	5
Människan i samhället	5
Samhälle, historia, klasskamp	
Människan i historien	
Ideologi, vetenskap och politik	6
Ideologi	
Vetenskap	
Politik	
2. Teoretiska utgångspunkter	8
Kapitalismen	8
Klassamhället	
Idéer, tankar och kultur	
Den internationella kapitalismen	
Imperialismen	
Könsmaktsordningen	10
Kön	
Könskodning	
Kontroll av kvinnors kroppar	
Könsmaktsordningen och kapitalismen	
Sexualitet	
Kamp	
Rasismen	13
Rasism och rasifiering	
Kultur istället för ras	
Rasistisk invandrings- och flyktingpolitik	
Imperialismen och den vite mannens börda	
Kapitalism och miljö	14
3. Socialism, frihet och demokrati	15
Utvidgad demokrati – makten över ekonomin	
Människans frigörelse	
4. Samhället idag	18
Sverige	18
Växande klassklyftor	
Arbetsrätt och facklig kamp	
Den offentliga sektorn	
Privatiseringar	
Europeiska Unionen	
Demokratin urholkas	

Klasskampen skärps	
Internationellt.....	21
Den globala kapitalismen	
Kvinnoförtryck	
Miljö	
Internationella aktörer	
Organisering och motstånd	
5. Utbildningspolitik	24
Utbildning och klassamhället	
Kunskap	24
Rätten till kunskap	
Att mäta kunskap	
Vikten av att bryta snedrekryteringen	
Utbildning utan vinstintressen	
Att studera är att arbeta	
Rätten att organisera dig	
Kunskapsproduktion	28
Den fria forskningen	
Makten över resultaten	
Forskningen och samhället	

INLEDNING

Vänsterns studentförbund, VSF är ett revolutionärt socialistiskt, feministiskt och antirasistiskt förbund. Vi kämpar för ett kommunistiskt samhälle, dvs ett klasslöst demokratiskt samhälle fritt från könsförtryck och rasism, som bygger på en ekologisk grund. Endast i ett sådant samhälle öppnar sig möjligheterna för människans fullständiga frigörelse. Ett samhälle där varje enskild människa inte bara har rätten, utan också faktiska möjligheter till denna verkliga frigörelse. Vår rörelses kamp har en lång historia, men vi utgör samtidigt bara en del av en stor internationell arbetarrörelse. Vänsterns Studentförbund organiserar studenter och doktorander på högskolor, universitet, folkhögskolor och Komvux.

VSF är en självständig organisation, men samarbetar med Ung Vänster och Vänsterpartiet i deras arbete för socialism och feminism. Som studentorganisation kämpar vi för studenters intressen. Eftersom studenter inte är en homogen grupp vad gäller till exempel klass och kön är dessa intressen

dock oftast inte desamma för dem alla. Som socialistiska studenter måste vi värna om vår samhörighet med den bredare arbetarrörelsen för att inte distansiera oss från den verklighet som arbetarna möter i sitt dagliga liv och i sin kamp. Bara på så vis kan vi bli en verkligt radikal kraft vid våra lärosäten. Studenter är inte en isolerad del av samhället varför även övriga samhällsfrågor än utbildningspolitik är intressanta för VSF.

Att beskriva och förklara världen är en förutsättning för att agera i den. En ständig kamp om tolkningsföreträdet och vilka perspektiv och intressen som skall råda gör sig ständigt gällande vid fikabord, på nyheterna och inte minst vid våra högskolor och universitet. Detta principprogram uttrycker VSF:s grundläggande syn på den verklighet vi lever i och hur vi vill förändra den. Principprogrammet är ingen beskrivning av en utopi, utan en karta över den verklighet vi satt oss att förändra.

Upplevelser av förtryck och ojämlikhet kräver ingen teori, men teorier låter oss gå från upplevelser till förklaringar. De hjälper oss att förstå hur vi skall agera för att förändra världen, men den har aldrig ett egenvärde. Principprogrammets teoretiska utgångspunkter utgör våra grundläggande verktyg för att förklara, analysera och ta ställning till de konkreta frågor som vi kämpar för. Detta principprogram är i slutänden bara ett verktyg i vår gemensamma kamp för en bättre värld.

DEL I

HISTORIEN, MÄNNISKAN OCH VETANDET

Människan i samhället

Samhälle, historia, klasskamp

Alla samhällen, liksom det samhälle vi lever i idag, är produkter av historiska motsättningar. Samhällenas historiska utveckling är varken slumpmässig eller given på förhand. Genom sitt handlande skapar människor sin egen historia utifrån de rådande förutsättningarna i varje tid och plats. Som den centrala historiska drivkraften ser vi i alla historiska samhällen den kollektiva kampen mellan klasser. Genom den ofta osynliga, ibland uppenbara och uppblående, men alltid pågående klasskampen agerar varje samhälles huvudklasser i sina grundläggande intressen. Vilka aktörerna är, vilka frågor som står i stridernas synliga centrum och med vilka medel kampen förs avgörs av de konkreta historiska omständigheterna.

Det nuvarande kapitalistiska produktionssättet, det vill säga det samhällliga sättet att organisera produktionen och fördelningen av arbetet och dess överskott, är ganska ungt i ett historiskt perspektiv. Kapitalismen som produktionssätt är alltså varken någon evigt eller naturnödvändigt. Genom historien har olika produktionssätt avlöst varandra, vart och ett med sina specifika sätt att organisera det mänskliga arbetet och produktionen av medlen för vår gemensamma existens. Varje historisk övergång från ett produktionssätt till ett annat har sett olika ut. Ibland har det skett gradvis över hundratals år, ibland snabbt och dramatiskt genom politiska omvälvningar. I alla dessa fall handlar det om grundläggande revolutioner, då samhällets fundamentala organisation genomgår en kvalitativ förändring. Den samhällliga organisationen av produktionen, själva grunden för vår existens, utgör varje samhälles yttersta grund. Produktionssättets logik tenderar att på mer eller mindre subtila sätt genomsyra alla sfärer av det mänskliga livet, och det utgör själva spelplanen för klasskampen och historiens olika utvecklingsmöjligheter.

Människan i historien

Det som utmärker människan i naturen är att vi, sedan de första mänskliga samhällenas uppkomst, tillsammans producerat medlen för vår existens genom ändamålsenligt arbete. Genom arbetet, i vilken form det än må vara, skapar vi tillsammans villkoren för vårt liv som människor. Genom arbetet skapar och uttrycker vi också oss själva. Att vara människa innebär också att vara en människa bland andra människor – vi existerar som människor i ett samhälligt sammanhang. Allt det som vi kännetecknar som mänskliga förmågor – arbete, lek, umgänge, tänkande, kärlek – uppstår endast i relationen mellan människor.

Möjligheterna att utveckla vår mänskliga potential och vinna vår fulla frihet villkoras av det samhällliga produktionssättet. Om den mänskliga friheten består i fullt utvecklat samarbete och utbyte blir det uppochnervänt att tro att vissa individer kan vinna sin frihet oberoende av andra. I ett samhälle som det kapitalistiska där privategendomen och kapitalackumuleringen står i centrum härskar konkurrensen i stället för samarbetet, våra medmänniskor blir till motmänniskor och oberoendet av andra människor framställs som höjden av frihet av den råa individualismen. I ett samhälle där ojämlikheten råder kan ingen vara fri - var och ens fulla frihet kräver allas frihet. Dessa frihetens gränser är på inget sätt några oöverbinnliga naturgivna hinder, utan skapade av människor, och möjliga att upphäva av människor.

Ideologi, vetenskap och politik

Som vänsterstudenter befinner vi oss i skärningspunkten mellan ideologi, vetenskap och politik. Att skaffa sig kunskaper, ta del av vetenskap och att lära sig att tänka kritiskt och självständigt är ett uttryckligt mål med den högre utbildningen. Detta gynnar inte bara den enskilde, utan också vår rörelse. För att förhålla sig till världen krävs kunskap om den, för att förändra den krävs kunskap om alternativen. Forskning och utbildning ska ha kunskapssökandet och strävandet mot sanning som mål, och på så vis ge verktyg för att kunna förbättra människors villkor. Kunskap kan också ha ideologiska funktioner, det vill säga rättfärdiga och naturalisera de härskandes maktintressen och den rådande ordningen genom förvridna perspektiv på den.

Ideologi

Ideologins roll är att leda bort vår blick från reella konflikter och motsättningar. Om inte ideologin förvrängde verkligheten och naturaliserade förtryck och ojämlikhet skulle vi ha mycket svårare att uthärda. Det är lätt att se tillbaka på historien och till exempel förvånas över hur folk kunde hållas kvar i livegenskap av gamla tiders för oss absurda föreställningar, men det är svårare att genomskåda de ideologiska slöjor som håller vår tankevärld i ett järngrepp idag. Mycket av det som genom historien gått under beteckningen vetenskap har haft en sådan ideologisk funktion, och har det inom många områden än idag. Vi måste urskilja de verkliga hindren för jämlikhet även i vår egen tid. Att se att samhället inte måste fungera som det gör idag är avgörande för varje progressiv rörelse och för varje grundläggande politisk förändring.

Vetenskap

Grunden för kunskapssökande står att finna i praktiska erfarenheter och problem. Vem som ställer frågorna och i vilket sammanhang de ställs ger ofta ledtrådar till svaren. Det råder en klyfta mellan den faktiska verkligheten och våra föreställningar om den, eftersom den uppfattas av det mänskliga medvetandet och filtreras av språk, begrepp och teorier. All kunskap vilar på en bestämd grund av förförståelse och underliggande idéer om hur världen är beskaffad. Teorier och tanke-system är verktyg för vårt tänkande, men som sådana påverkar och begränsar de med nödvändighet vilka frågor som ställs och hur de besvaras. Under kapitalismen tenderar till exempel de främsta kunskapsproblemen att förflyttas från mänskliga behov till kapitalackumulation, från demokrati till varuproduktion och marknadsföring.

Vetenskap är inte, och kan inte vara, värderingsfri. Att det råder en fri debatt mellan olika perspektiv och teorier inom akademien är en absolut förutsättning för vetenskapens framsteg. Inom alla vetenskaper som på det minsta sätt har samhällsliga beröringspunkter är de inomvetenskapliga debatterna och striderna dock också ofta uppblandade med politiska strider. Även inom vetenskapen pågår en ständig klasskamp, som ibland förs i det tysta och ibland blossar upp. Olika teorier tjänar olika politiska syften och grupper olika väl. Som student innebär det att man bättre kan navigera, förhålla sig och ta ställning om man förstår detta. Det innebär också att vi tillsammans, utrustade med rätt verktyg, medvetet kan ta del i striderna på den sida vi väljer, istället för att passivt absorbera den för tillfället rådande hegemonin. Ett studentförbund har därför en särskild roll att spela i denna kamp, som i sista hand är en utpost av en ständig samhällslig kamp om hegemoni.

Politik

Att den kunskap som produceras inom akademien ofta bär på värderingar eller ger uttryck för olika sociala positioner, innebär inte att all kunskap är relativ och att det hela kan reduceras till en fråga

om olika perspektiv eller politiska ståndpunkter. Absoluta sanningar, i betydelsen något en gång för alla bevisat och obestriddigt, är ouppnåeliga. Däremot bör sökandet efter kunskap alltid sträva mot en alltmer fullständig förståelse av verkligheten. I en verklighet som präglas av ojämlikhet måste det perspektiv som tar med detta i sin bild också ge en fullständigare kunskap, vilket gör att perspektiv som negligerar denna ojämlikhet tenderar att utgöra sämre vetenskap. Därför ger progressiva teorier och ståndpunkter inte sällan en sannare bild av verkligheten, och innebär då bättre och mer användbar vetenskap.

Vår rörelse behöver ständigt utveckla, pröva och debattera sin teori. Inom eller i anslutning till akademien produceras många mer eller mindre värdefulla idéer som vi måste komma i kontakt med och utsätta för prövning och kritik. Akademiker med förankring i arbetarrörelsen är avgörande för forskning som gynnar arbetarklassen. Det är också nödvändigt för vänsterns möjligheter att bygga sin politik på progressiv forskning, forskning som inte bevarar det rådande samhället. Vänstern behöver akademiska impulser för utvecklandet av politiska ståndpunkter, taktiska överväganden och dagspolitiska krav, men akademien behöver också rörelsen. Progressiv forskning behöver drivkrafter, frågeställningar och ståndpunkter utifrån.

DEL II

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Alla hittillsvarande kända samhällsformationer har kännetecknats av klasskamp. Ojämlikhet och förtryck har strukturerat relationer mellan människor. Inget samhälle har genom historien kunnat tillgodose alla människors nödvändiga behov. Människor har i alla tider tillsammans kämpat för att förändra samhällsstrukturerna i sin strävan efter frigörelse.

Varje samhälle kännetecknas av dess organisation av den samhälleliga produktionen – ett samhälles produktionssätt är fundamentalt för fördelningen av resurser och för hur resten av samhällslivet organiseras. Produktionssättet ger de nödvändiga ramarna för indelningen av människor i klasser. Tvärs igenom klasstillhörighet skär också andra strukturer av ojämlikhet: könsmaktsordningen och rasismen spelar en central roll för fördelningen av makt och för att söndra och skikta människor i den samhälleliga produktionsapparaten.

För att förstå hur dessa olika former av förtryck samverkar i den konkreta verkligheten kan de behandlas som åtskilda fenomen i tanken. Syftet är dock, och måste alltid vara, att förstå och förändra samhället, där dessa olika förtrycksformer är intimt sammanlänkade. Marxismen är vårt verktyg för att begreppsliggöra det kapitalistiska samhällets grundläggande mekanismer och utvecklingstendenser. Den feministiska teorin bidrar till vår förståelse av könsmaktsordningen som alltid fungerat intimt sammanvävt med det rådande produktionssättet, men inte kan reduceras till eller enbart förklaras i termer av klassrelationer. På samma sätt kräver en riktig förståelse av rasismens utveckling under historien och dess nuvarande former en antirasistisk teori. Detta utgör tre olika teoretiska perspektiv, med olika historier, traditioner och utvecklingstendenser, men de måste samtidigt sammanfogas i *en* övergripande teoretisk förståelse och analys av vår konkreta samtid. Vår analys av samhället är inte statisk eller oföränderlig, tvärtom har våra teoretiska perspektiv utvecklats, kompletterats och fördjupats genom den kamp som förts genom historien.

Könsmaktsordningens och rasismens strukturer är tätt kopplade till det rådande kapitalistiska produktionssättet. De fyller en viktig funktion i att skikta och särskilja människor, så att arbetsdelning och hierarkier framstår som mer naturliga, samtidigt som en gemensam kamp mot denna underordning försvåras. Könsmaktsordningen och rasismen fördelar människor i den samhälleliga produktionsapparaten, i likhet med klass. Å andra sidan kan rasismen och könsmaktsordningen inte reduceras till en fråga om kapitalistisk utsugning. De två förtrycken har sina egna specifika sätt att fungera och har existerat även under andra produktionssätt.

Alla dessa former av förtryck är samhälleligt skapade historiska produkter. Liksom alla sociala fenomen reproduceras de genom människors praktiker. Föreställningar och värderingar är viktiga ingredienser i den reproduktionen. Att en ideologisk föreställning, såsom den om kvinnors naturligt vårdande egenskaper, eller privategendomens nödvändighet, i viss mening är falsk och vilseledande, gör den emellertid inte mindre verklig. De så kallade sociala konstruktioner som påverkar allt vårt handlande har alltid potential att förändras, men i varje bestämd situation utgör de den verklighet och utgångspunkt som vi måste agera utifrån.

Kapitalismen

Kapitalismen är ett odemokratiskt och orättvist produktionssätt. Kapitalismen bygger på fåtalets ägande och flertalets icke- ägande av produktionsmedlen. Dessa förhållanden leder till fåtalets kontroll och utsugning av flertalets arbetskraft. Kapitalismens drivkraft är inte att tillgodose alla människors grundläggande behov, utan att producera allt större vinster åt kapitalägarna. Grunden

för all ekonomisk värdeökning är det mänskliga arbetet. Under kapitalismen producerar arbetarna ett större värde i form av varor eller tjänster än vad som motsvarar löner, råvaror och fasta kostnader. Detta mervärde är källan till kapitalistklassens inkomster. Den ständiga tillväxten av varje enskilt kapital i konkurrens med andra är livsnödvändig för den enskilde kapitalägaren, liksom kapitalets ständiga expansion och tillväxt på det samhällsliga planet är absolut nödvändig för systemets stabilitet och fortlevnad. Denna kapitalismens inneboende tendens leder till att allt fler områden av livet omvandlas till varor som kan generera mervärde. Resultatet är en omfattande privatisering och varufiering av samhällets alla beståndsdelar. Denna utveckling gör att alla aspekter av det mänskliga livet förtingligas för att kunna säljas och köpas på en marknad.

Själva förutsättningen för kapitalismen är att endast ett fåtal av jordens befolkning *kan* äga och därmed kontrollera samhällets olika resurser. Kapitalismen existerar således enbart genom och tack vare sin odemokratiska struktur. Den allt överordnade drivkraften att producera profit går ut över människor och miljö, och de konkreta konsekvenserna är en uppdelning av jordens befolkning i en för samhället grundläggande motsättning. Det kapitalistiska samhällets inneboende motsättning mellan arbete och kapital tenderar att fördjupas och utgör ett frö till det kapitalistiska samhällets undergång. Kapitalismen ger således upphov till olika samhällsliga kriser och uppvisar en strukturell oförmåga att ens tillgodose människors grundläggande behov. Förändringen av samhället till en mer rationell och mänsklig ordning kommer dock inte av sig själv, utan det är genom social organisering och klasskamp som samhället kan förändras.

Klassamhället

Människorna i dagens samhälle tillhör olika klasser. Klasstillhörighet bestäms inte av inkomsten, utan av i vilket förhållande man står till produktionsmedlen. Den grundläggande konflikten står mellan arbetarklass och kapitalister. Kapitalisterna har makten över produktionen och produktionsmedlen, köper arbetarnas arbetskraft och förfogar över mervärdet. Arbetarklassen konstitueras av dem som säljer sin arbetskraft mot arbetslön och inte har något eller mycket litet inflytande över sin arbetsprocess och över hur mervärdet skall förvaltas. Kapitalismens utveckling under 1900-talet och framväxten av olika former av fördelningssystem, har medfört att de sociala skiktningarna inom arbetarklassen ser olika ut beroende på historiskt, geografiskt och socialt sammanhang. I Sverige upplever arbetarklassen en relativt hög materiell och social standard, jämfört med arbetarklassen på många andra platser som inte sällan lever under mycket svåra förhållanden. I samhället finns även rörliga skikt av lönearbetare som inte alltid har samma klassintresse som arbetarklassen. Mellanskiktens klassintressen bestäms bland annat av de relationer som existerar i produktionssystemet, skiftande politiska allianser och hegemonier. En verkställande direktör har exempelvis andra klasslojaliteter och intressen än en lägre tjänsteman, trots att båda lönearbetar. Ibland försöker beskrivningar av den förändrade arbetsprocessen användas som argument för att arbetarklassen inte längre är ett användbart begrepp. Ingenting är mer felaktigt. Att tjänsteproduktionen ökar och industriproduktionen minskar i Väst innebär snarare strukturella förändringar i arbetarklassens yrkessammansättning, inte arbetarklassens död.

Idéer, tankar och kultur

Ägandeförhållandena genomsyrar hela samhället, även de idéer som dominerar tänkandet och till exempel den rättsuppfattning som råder. Lagstiftningen i ett givet samhälle är ett uttryck för

klassrelationerna, och lagstiftning är i sig en del av hur produktionen är organiserad. På så sätt finns förutsättningar för kapitalismen inskrivna i lagen. Även kulturproduktionen är ett uttryck för rådande maktförhållanden i samhället, men samtidigt finns möjligheter att genom kulturen visa på andra tankar och ifrågasätta det rådande systemet. Omfattande delar av massmedierna kontrolleras av ett begränsat antal privata aktörer vilket i stor utsträckning påverkar representationen av verkligheten. Ägandeförhållandena i samhället får också stora konsekvenser för produktionen av kunskap. Den institutionaliserade kunskapsproduktionen anpassas alltmer efter näringslivets behov. Marknadsanpassning urholkar det kritiska tänkandet och den fria forskningen skjuts alltmer åt sidan. Detta leder också till en utarmning av de radikala intellektuella miljöerna. Det kapitalistiska samhället producerar en institutionell intelligentsia som reproducerar rådande tankar och strukturer, en intelligentsia som därmed också blir ett hinder för en progressiv samhällsutveckling. Hur kunskapsproduktionen ser ut och vilka idéer som dominerar spelar roll för utvecklingen och påverkar våra liv, men samhället förändras inte primärt genom idéer som arbetas fram på ett universitet eller någon stor tänkares kammare, utan genom konkret kamp om materiella intressen.

Den internationella kapitalismen

Skillnaderna i arbetarklassens materiella standard i det globala kapitalistiska systemet innebär inte att den grundläggande motsättningen mellan arbete och kapital har förändrats, eller att exploateringen har upphört eller flyttats. Denna skillnad är snarare en konsekvens av den kapitalistiska ekonomins globala karaktär, och dess uppdelning av världens länder i vad som brukar benämnas centrum respektive periferi. Trots det kapitalistiska systemets skiktande tendens och ojämlika fördelning, kvarstår det gemensamma klassintresset hos arbetarklassen. Kampen mot kapitalismen är således i alla avseenden en global sådan.

Imperialismen

Det ständiga behovet av expansion är en inneboende tendens inom kapitalismen, nödvändig för dess fortlevnad. Denna expansion sker inte bara genom att kapitalismen lägger under sig allt fler delar av livet utan också genom en rent geografisk utvidgning. De imperialistiska erövringarna är ett sätt för kapitalismen att skaffa sig nya marknader för att få avsättning för sina varor, försäkra sig om fortsatt tillgång på råvaror och tillfredsställa behovet av billig arbetskraft. Imperialismen leder också till en ökad specialisering och arbetsdelning på global nivå. Detta har gett upphov till den extremt ojämlika relationen mellan de rika imperialiststaterna i centrum och de fattiga och tidigare kolonialiserade länderna i periferin, en relation vars maktobalans fortfarande upprätthålls även om de kolonialiserade staterna blivit fria. Jakten på råvaror, avsättningsmarknader och billig arbetskraft leder till ibland till öppet våld, även mellan de imperialistiska staterna. De internationella relationerna underordnas i sista hand alltid av kapitalackumulationens behov.

Könsmaktsordningen

Vi lever i ett samhälle präglad av en könsmaktsordning genom vilken män överordnas kvinnor. Könsmaktsordningen formar kvinnors och mäns liv och relationer i såväl den offentliga som den privata sfären. Att kvinnor får lägre lön, utför mer obetalt arbete, har mindre makt, diskrimineras och utsätts för sexuellt våld, är olika men samtidigt sammanbundna uttryck för könsmaktsordningen.

Kön

Könsmaktsordningen upprätthålls och återskapas genom de materiella förutsättningar som underordnar kvinnor och genom de normer som formas utifrån dessa. Underordningen är strukturell och återskapas i alla sociala relationer, av både kvinnor och män. Vi föds med fysiskt olika kroppar, men vad som är kvinnligt och manligt är inte medfött, utan skapat i ett socialt och historiskt sammanhang. Kvinnlighet och manlighet sitter djupt rotat i oss, men är samtidigt föränderligt. De produceras aktivt av samhällets institutioner; familjen, skolan, vården och näringslivet är några av de institutionella miljöer vari könsens specifika karaktär formas, skapas och återskapas. Genom historien har kvinnoförtrycket lyckats överleva radikala samhällsförändringar och formera sig i nya skepnader och praktiker.

Könskodning

Två principer som genomsyrar könsmaktsordningen är könsens isärhållande och mannen som norm. Detta innebär att trots att män och kvinnor verkar tillsammans inom många områden, så hålls könen samtidigt isär. Allt från utseende och klädsel till beteenden och egenskaper könskodas. Kvinnor och män tillskrivs olika, ofta motsatta, egenskaper vilket leder till föreställningen om att kvinnor och män naturligt kompletterar varandra. Denna falska uppfattning om naturliga könsegenskaper utgör maktstrukturens ideologi. Föreställningar och normer internaliseras och blir en del av vilka vi faktiskt är. Kvinnliga egenskaper anses till exempel vara passivitet och undergivenhet, lyhördhet för andras behov och en känsla av att vara till för andra, medan aktivt handlande och beslutsamhet är manliga egenskaper. Detta får effekter, inte bara i personliga relationer med våra nära, utan också i samhällslivet. Vårt kön blir ofta avgörande för om vi tar strid eller inte i situationer som rör våra personliga rättigheter.

Män som kollektiv, men även enskilda män i specifika situationer tjänar på att vara män och upprätthåller därför, medvetet eller omedvetet, könsmaktsordningen. För att uppnå ett jämställt samhälle måste mäns makt och de privilegier som idag upplevs som självklara minska, varför kampen mot könsmaktsordningen i första skedet inte är något som män tjänar på. Det betyder också att kvinnor måste ta plats på mäns bekostnad. Samtidigt förlorar även män på könsmaktsordningen, den begränsar och styr handlingsutrymmet för både män och kvinnor.

Kontroll av kvinnors kroppar

Kvinnor underordnas också genom mäns kontroll av kvinnors kroppar och sexualitet, där misshandel och våldtäkter utgör den yttersta manifestationen av denna underordning. Prostitution och våld mot kvinnor är inget enskilt eller privat problem, utan produceras och reproduceras av ett samhälle genomsyrat av könsmaktsordningen. I ett samhälle där en kvinna kan köpas, blir varje kvinna en potentiell vara. Sexualiserat våld och –exploatering blir väsenskilt från våld och exploatering inom övriga delar av det kapitalistiska samhället, som t. ex. lönearbetet. Vår sexualitet ligger nära själva kärnan av vår person, och en sexuell kränkning är därför en kränkning av den personliga integriteten. Sexualitetens speciella roll är historiskt och kulturellt skapad, men för den skull inte mindre verklig för den som utsätts för kränkningar. Kontrollen av kvinnors kroppar och sexualitet uttrycker sig också i mindre våldsamma men likväl förtryckande former. Ett exempel på detta, är de sociala krav på den kvinnliga kroppens beskaffenhet och omformning som den kapitalistiska skönhetsindustrin lever av. Sociala strukturer och normer styr i olika hög utsträckning många kvinnors självbild och handlingsutrymme. Kvinnor, men även män, förtingligas och reduceras till ytliga objekt i den kapitalistiska produktionsapparaten. I stället för att betraktas som människor ses och behandlas vi som kroppar som måste omformas för att passa in i givna och förtryckande ramar.

Könsmaktsordningen och kapitalismen

I sin nuvarande form är kvinnoförtrycket en del av det kapitalistiska samhällets struktur. I den kapitalistiska ekonomins arbetsdelning utförs det oavlönade reproduktiva arbetet i stort sett uteslutande av kvinnor. Kvinnor utför också stora delar av det reproduktiva lönearbetet, vilket på olika sätt medför ekonomiska och sociala nackdelar, samt reproducerar föreställningarna om att kvinnor är särskilt lämpliga för denna typ av arbete. Könsmaktsordningen och kapitalismen samverkar i kvinnoförtrycket. Att kvinnor betalas lägre löner följer kapitalets intressen, och för att bekämpa det räcker det inte att nå en jämn fördelning mellan kvinnor och män utan det krävs en jämn fördelning av resurser i hela samhället. Kapitalismen tjänar också på att splittra arbetarklassen genom att ställa arbetarklassens kvinnor och män mot varandra. Beroende på det kapitalistiska samhällets specifika utvecklingsnivå, statsmaktens karaktär och på hur framgångsrik kampen för kvinnors rättigheter varit, ser kvinnoförtrycket olika ut i världen. Samtidigt konstitueras kvinnoförtrycket utifrån universella likheter som genomsyrar alla samhällen idag. I den enorma fattigdom som kapitalismen skapar, drabbas kvinnor hårdare än män och i ett internationellt perspektiv spelar klass, kön och etnicitet en avgörande roll för hur människors olika livssituation ser ut.

Sexualitet

I könsmaktsordningen utgör också heterosexualiteten en grundläggande och strukturerande norm. Denna norm är nödvändig för mäns kontroll över kvinnors sexualitet. Vikten av att könen hålls isär visar sig också i det våld, förakt och diskriminering som HBT-personer utsätts för. Föreställningarna om könen som olika och för varandra komplementära reproducerar könsmaktsordningen, som därför hotas av människor som älskar en person av samma kön. Detta är också en grund för homofobi och hat mot HBT-personer.

HBT-personer och -organisationer utmanar på många sätt könsmaktsordningens struktur, men kan också reproducera den. Bögar ges ofta mycket mer utrymme och makt på lesbiskas bekostnad, och på samma sätt som en människa ofta är en man, är en homosexuell ofta en homosexuell man. Således upphör inte könsmaktsordningen genom utmanandet av den heterosexuella normen. Försvaret för HBT-personers rättigheter och arbetet mot diskriminering måste stärkas.

Kamp

Klasssamhället och rasismen innebär att kvinnor inte med nödvändighet har gemensamma intressen. En stark fokus på kvinnors gemensamma intressen har ofta resulterat i ett osynliggörande av kvinnor från rasifierade grupper och av arbetarklassens kvinnor. Ett socialistiskt och antirasistiskt förbund får varken blunda för olika intressen mellan arbetarklassens män och kvinnor eller mellan kvinnor i olika samhällsklasser, utan måste förstå kvinnoförtrycket i relation till kapitalismen och rasismen och bekämpa det därefter.

Genom historien har kampen mot könsmaktsordningen medfört ökade rättigheter och möjligheter för kvinnor, men fortfarande återstår mycket att göra. Kampen för makt och materiella resurser och mot de normer och värderingar som underordnar kvinnor fortsätter, och det är en kamp som måste föras i första hand av kvinnor. Feminismens styrka återfinns i att kvinnor organiserar sig tillsammans för sina rättigheter och erkänns som ett politiskt subjekt. Målet för vår kamp är ett socialistiskt samhälle, fritt från kvinnoförtryck. Först när vårt biologiska kön inte står i vägen blir den mänskliga frigörelsen möjlig.

Rasismen

Rasism och rasifiering

Rasismen har genom historien tagit sig många uttryck, där det genomgående draget är att vissa grupper av människor underordnats den härskande gruppen genom att de tillskrivits speciella egenskaper. Detta liknar i väsentliga avseenden det sätt på vilket kvinnor tillskrivits kvinnliga egenskaper, så att de framstår som något naturligt och oföränderligt. Den process genom vilken underordnade grupper tillskrivs specifika egenskaper och pekas ut som de andra, brukar kallas för *rasifiering*. Genom rasifieringen fästs symbolik vid attribut som hårfärg eller dialekt, vilket sedan fungerar som markör i sorteringsprocesser på till exempel arbetsmarknaden.

Det finns en utbredd föreställning om att rasism handlar om okunskap och fördomar, och att rasism därför är något som inte existerar i de övre samhällsskikten, utan bara i arbetarklassen. De som producerat rasismens föreställningar och teorier hör emellertid, i de flesta fall, hemma inom borgerligheten. Rasismen fungerar i själva verket som ett utmärkt verktyg för att söndra och härska genom att splittra arbetarklassen, ställa folk mot folk och legitimera plundring av andra delar av världen. VSF ser därför kampen mot rasismen som en självklar del av kampen för socialismen.

Kultur istället för ras

För inte så länge sedan hävdade erkända vetenskapsmän att mänskligheten var indelad i högre och lägre raser. Denna till vetenskap förklädda ideologi legitimerade en hänsynslös exploatering av folk och länder under västerländska imperier. Föreställningen om att mänskligheten kan delas in i olika raser med bestämda egenskaper är idag allmänt misskrediterad. Rasismen lever dock fortfarande kvar, men under nytt namn. Dagens rasism är framför allt upptagen av föreställningen om att olika kulturer inte kan samsas i ett samhälle. Denna så kallade kulturrasism bygger på en föreställning om oföränderliga och åtskilda ursprungliga kulturer som människor för alltid bär med sig. I verkligheten har kulturella processer alltid varit stadda i förändring, genomsyrade av influenser utifrån, politiska ställningstaganden och maktkamper om tolkningsföreträde.

Trots att kulturrasismen kan hävda att alla kulturer är lika mycket värda på sitt sätt, används talet om kulturskillnader ofta för att legitimera ojämlikhet, förtryck och exploatering. Det centrala är maktförhållandet, där den överordnade etniska gruppen definierar de andras kulturer, och får det att verka som om de själva inte har någon kultur eller etnisk tillhörighet. Precis som förr produceras och sprids dessa ideologiska ursäkter för ojämlikhet av borgerligheten. Rasismen är inte bara något som sitter i enskilda rasisters huvuden. Dagens Sverige kännetecknas av en strukturell rasism, som tar sig uttryck i att människor behandlas olika av institutioner och myndigheter, och utsätts för diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden. På så sätt skapas och upprätthålls ett underskikt av arbetarklassen som bland annat får lägre löner, mer okvalificerade arbetsuppgifter och osäkrare anställningsvillkor.

Rasismen och kapitalismen

Rasismen och kapitalismen konstituerar varandra och är grundläggande för varandra. Genom att vissa grupper underordnas går de också att överexploatera, och tvingas till arbeten med sämre villkor och lägre löner. Rasifierade bildar en reservarmé som kan användas för att sänka villkoret för hela arbetarkollektivet, samtidigt som de genom sin arbetskraft är grundläggande för den kapitalistiska produktionen. Nationens uteslutande karaktär, som är en viktig faktor för att upprätthålla ett rasistiskt och omänskligt system, fyller också en viktig funktion för kapitalismen, då den skyddar och formar den stat som reproducerar kapitalet politiskt och ideologiskt. Staden är ett av många exempel där rasism och kapitalets profitbehov samverkar, där en "attraktiv innerstad"

skapas genom att på olika sätt stänga ut rasifierade ur stadskärnan, samtidigt som det till hög grad är rasifierade som upprätthåller densamma. Rasismen, som fungerar både genom vit makt, uteslutning och exploatering, kan inte upprätthållas utan ett system som bekräftar underordningens ideologi. Det vill säga, att rasifierade är underordnade gör att de tvingas att ta vissa arbeten, samtidigt som att de gör dessa arbeten i sig bekräftar dess underordning.

Rasistisk invandrings- och flyktingpolitik

Ett tydligt uttryck för den institutionella rasismen är också invandringspolitiken, där Schengenavtalet idag fungerar som en alltmer ogenomtränglig mur mot asylsökande från tredje världen. Det finns en tydlig koppling genom historien mellan kapitalets tillfälliga behov av arbetskraft och invandringspolitik. Med den rådande höga arbetslösheten och bristande sociala tryggheten kan rasismen fungera som ett ideologiskt sätt att avleda uppmärksamheten från arbetarklassens verkliga problem och gemensamma intressen, oavsett bakgrund. Vi ser med stor oro på hur rasismens ideologi förs fram av en ny våg av mer eller mindre fascistiska grupperingar och hur många av dess idéer smyger sig in och blir allmänt accepterade av borgerligheten. Kampen mot rasismen måste därför föras både mot dess politiska och ideologiska företrädare, och mot den ekonomiska ojämlikhet som utgör dess grogrund.

Imperialismen och den vite mannens börda

Rasismen behöver inte ta sig uttryck i hat eller öppet nedvärderande, utan kan också uttrycka sig som välgörenhet och missionerande. De gamla kolonialvärldena talade om den vite mannens börda, att det låg på deras axlar att uppfostra de mindre civiliserade folken. Bakom de retoriska fasaderna sker precis samma sak idag. Nu som då är det ekonomiska intressen som driver imperialismen, och nu som då döljs dessa intressen bakom en ideologisk slöja av humanism och välvilja. Ett tydligt exempel på det är USA-imperialismens senaste erövringskrig och hur de rättfärdigats i borgerliga medier. VSF kämpar mot alla former av rasism och ideologiska ursäkter för ojämlikhet.

Kapitalism och miljö

All mänsklig aktivitet förutsätter interaktion med naturen. Naturen förser mänskligheten med medel för produktion och reproduktion. Alla hittillsvarande mänskliga samhällen har för att överleva varit beroende av naturens förmåga att reproducera sig. Vid de tillfällen i historien då människans aktivitet har förminskat eller hotat naturens förmåga till reproduktion har mänskliga samhällen tvingats att antingen omorganisera sin produktion eller flytta till andra platser där naturen har förmått bringa medel för mänsklig överlevnad. Vid de tillfällen då inget av dessa alternativ har varit möjliga, har mänskliga samhällen gått under.

Kännetecknande för kapitalismen är, vid sidan av exploatering av arbetskraft, exploatering och ödeläggelse av naturen. Kapitalismens ständiga krav på kapitalackumulation kräver ett konstant ökat uttag av naturresurser, utan hänsyn till naturens förmåga att reproducera dessa resurser. Ett ekonomiskt system som inte beaktar naturens förmåga till reproduktion kan på sikt endast leda till ekologisk katastrof. Under historien har kapitalismens inneboende tendens till ekologisk katastrof vid ett oräkneligt antal tillfällen visat sig genom lokala ekologiska kriser. Det som kännetecknar kapitalismens nuvarande fas är att de ekologiska kriserna inte längre endast är lokalt avgränsade

utan också tar sig världsomspännande uttryck, så som den global uppvärmningen. Därmed hotar kapitalismen den materiella grundvalen för hela mänsklighetens överlevnad.

Utsläppen är inte jämt fördelade över mänskligheten. Män står för mer utsläpp än kvinnor, nord för mer än syd, och rika människor för mer utsläpp än fattiga. Det ligger en dubbel utmaning i att minska utsläppen generellt samtidigt som kvinnor, arbetare och folk i syd måste tillåtas öka sina utsläpp relativt, om än inte i absoluta tal. Det svar kapitalisterna nu ger på den hotande klimatkatastrofen är att dels isolera ödeläggelsen av naturen till länder i Syd, dels profitera på ödeläggelsen. Genom att handla med utsläppsrätter, avfall och skogarnas förmåga att uppta koldioxid skapar kapitalet nya vinstgenererande marknader samtidigt som ödeläggelsen av naturen tillåts fortsätta. Därigenom uppvisar den ägande klassen sin oförmåga att bekämpa kapitalismens inneboende tendens till ekologisk ödeläggelse. De främsta offren för denna politik är landsbygdskvinnorna i Syd, vars försörjningsmöjligheter beskärs av den globala uppvärmningens effekter och av ökade fall av lokal ödeläggelse av naturen. Den utvecklade världsmarknaden, som framförallt tjänat intressena för de imperialistiska ländernas kapitalistklass, samt arvet från kolonialismen, ger sköra gränser för den varuproduktion som sker i många utvecklingsländer. Samtidigt medför det en massiv omfördelning av resurser från Syd till Nord. Exploateringen av människan och naturen i dessa länder måste förstås i ljuset av detta. Länder i Syd får idag ta skulden för de utsläpp som varuproduktion i dessa länder står för. Genom att skylla den globala uppvärmningen på tillväxten hos länder i Syd, vars folk är i behov av höjd materiell standard, försöker kapitalistklassen i Nord osynliggöra den historiska ekologiska skuld som framför allt Europa och USA har gjort sig skyldiga till. Samtidigt hänvisar de styrande kapitalisterna i tillväxtländerna i Syd till Europas och USAs historiska klimatskuld för att rättfärdiga sina egna bidrag till den globala ödeläggelsen av naturen, bidrag som är en konsekvens av en ekonomisk politik som främst gynnar den styrande eliten i dessa länder.

För att undvika den förestående ekologiska katastrofen, som hotar att undanröja de materiella förutsättningarna för mänsklighetens överlevnad, krävs ett nytt ekonomiskt system – socialismen. Endast en global omfördelning av naturresurser, rikedomar, produktionsmedel och teknologi, liksom demokratisk styrning av ekonomin, kan garantera alla människor över hela jorden lika förutsättningar för att leva ett värdigt och fullgott liv, utan att åsamka naturen skada. En sådan omfördelning och demokratisering är dock oförenlig med det kapitalistiska kravet på ständigt ökad tillväxt och kapitalackumulation. Det är därför VSFs övertygelse att endast ett avskaffande av kapitalismen och ett införande av socialismen kan rädda mänskligheten och naturen från att gå under. Vårt mål är att helt bli fria från användningen av fossila bränslen, den energikälla kapitalet är beroende av för sin kapitalackumulation. Det är den energikälla som ödelägger vår natur och förstör mänsklighetens möjligheter till fortsatt överlevnad. Vi tror inte på någon 'new green deal', som är det lösningspaket på klimathotet kapitalistklassen och reformisterna har kommit överens om. Dessa inomkapitalistiska lösningar och kompromisser är mer till för att säkerställa storföretagens intressen än att rädda miljön. Vi vill bryta helt med det fossila kapitalet. Vi vägrar en ekonomi som skadar människor och miljö. Den ekologiska krisen är en stor utmaning, men utgör samtidigt en unik historisk möjlighet att skapa en revolutionär klass- och miljö rörelse. Det är nu vi har en öppning att formulera nya sätt att leva på, organisera ekonomin, och nya sätt att förhålla oss till naturen och varandra. Aldrig har det varit så tydligt att våra, och planetens, behov inte går att tillfredsställa inom den nuvarande rådande världsordningen. Det är dags att omkullkasta denna för gott innan den omkullkastar vår framtid. En förändrat förhållande mellan människa och natur är därmed en grundförutsättning för att kunna bygga en socialism som förmår rädda oss från en global ekologisk katastrof.

DEL III

SOCIALISM, FRIHET OCH DEMOKRATI

Den socialistiska samhällsomvandlingen är ett resultat av kapitalismens motsättningar och folkets kamp. Denna grundläggande samhällsomvandling är nödvändig för människans frigörelse. Socialismen innebär förverkligandet av ett fullt ut demokratiskt samhällssystem, både politiskt och ekonomiskt. Socialismen ersätter den kapitalistiska klassdiktaturen, där ett fåtal äger och kontrollerar produktionsmedlen, med ett demokratiskt ekonomiskt system där alla människor förvaltar och äger det som produceras.

Utvidgad demokrati – makten över ekonomin

Socialismen innebär att samhället organiseras och styrs efter helt andra principer än under kapitalismen. Socialismen kan innehålla olika former av gemensamt ägande. Viss typ av verksamhet kan vara statlig, annan kooperativ, kommunal eller arbetarägd. Det socialistiska samhället upphäver lönearbetet och förverkligar människans grundläggande rätt att kontrollera sitt eget arbete. Detta innebär att det privata ägandet av produktionsmedlen upphävs för att ge plats åt ett nytt system av gemensam förvaltning. Ett sådant system av de arbetandes fria sammanslutning bygger på principer om det gemensamma bästa. Vinsterna som skapas i produktionen faller således inte i händerna på enskilda ägare utan används demokratiskt och gemensamt av hela samhället. På så sätt bidrar allt arbete till samhällets totala behov. Socialismen innebär således ett kvalitativt nytt sätt att förvalta och organisera produktionen. Arbetet kommer då att organiseras utifrån människans villkor och behov. När arbetet upphör att vara ett tvång under lönearbetet, frigörs potentialen till det meningsfulla arbetet. Detta innebär också att arbetsprocessen kommer att kunna utvecklas och vara en del i den individuella och kollektiva frigörelse som socialismen innebär.

Socialismen innebär inte per automatik en ren planekonomi, lika lite som kapitalism förutsätter en ren marknadsekonomi. I det kapitalistiska samhället sker planeringen utifrån kapitalägarnas behov och krav, men under socialismen utvecklas planeringen till att svara mot samhällets behov. Den socialistiska ekonomin behöver både inslag av planering och marknadsmekanismer. Det centrala är att investeringar och kreditgivning är demokratiskt kontrollerade. På så sätt kan socialismen komma att bidra till alla människors lika rättigheter och möjligheter.

Människans frigörelse

Socialismen innebär också att den enskilde individen får mer tid och utrymme att utveckla sig själv. Det ökande inflytandet över tillvaron öppnar för möjligheter att förverkliga sig själv som individ. Kapitalismens konformitet och krav på underkastelse har utgjort hinder för förverkligandet av det verkligt mänskliga. Det är helt avgörande att socialismen blir ett projekt där människan sätts i centrum: samhälle där vi själva får möjligheter att påverka vårt livsöde och vår utveckling, fritt från lönearbete och förtryck.

Socialismen innebär inte att alla mänskighetens problem löses och att historien tar slut. Kampen för förbättringar och mot missförhållanden och problem fortgår även under byggandet av ett nytt, mer demokratiskt samhälle. Socialismen är snarare verktyget för att bygga ett mer solidariskt och rättvist samhälle. Socialismen kan inte byggas utifrån några färdiga planer eller ritningar, utan måste utvecklas utifrån folkets aktuella behov och krav i samklang med grundläggande principer om jämlikhet och demokrati. Socialismen måste alltid vara demokratins och frihetens förverkligande. Socialismen är folkets projekt, inte politikernas eller partiernas. Det är bara ett

samhälle som förmår anpassa sig till ständigt nya förhållanden med folkflertalets aktiva stöd som har förutsättningar att överleva. Vår vision om socialismen är i sista hand en vision om det klasslösa samhället och därmed människans frigörelse.

Socialismen kan bara byggas genom ett aktivt organiserande av de arbetande folken, varför kampen med nödvändighet är internationell. Socialismen kan inte byggas i ett land utan kräver en gränsöverskridande organisering och solidaritet. Vår kamp utgör därför en del i en större internationell rörelse mot kapitalism, kvinnoförtryck och rasism.

DEL IV

SAMHÄLLET IDAG

Sverige

Växande klassklyftor

Klassmotsättningarna är i dag hårdare än på mycket länge. Den grundläggande konflikten i det svenska samhället är fortfarande den mellan arbete och kapital. Idag är både retoriken och det faktiska handlandet från arbetsköpare och företag mer konfrontativt och motsättningarna har skärpts sedan klassamarbetets dagar. Det svenska samhället präglas av allt större skillnader i människors inkomst och levnadsvillkor och på arbetsmarknaden råder hög arbetslöshet, ett exploderande antal otrygga anställningar och ökat arbetstempo. Sverige utmärks också av en allt större klyfta mellan ett välutbildat mellanskikt och människor som tvingas hanka sig fram på tillfälliga jobb eller som arbetslösa under långa perioder.

Den socioekonomiska segregeringen ger både uttryck för och grogrund åt rasismen. Utvecklingen mot ett allt mer hierarkiskt samhälle drabbar i hög grad människor med invandrarbakgrund. Rasismen påverkar arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och politiken och skapar en ökande segregering. Bostadsbrist, arbetslöshet och privatskolor är fenomen som försvagar arbetarklassens ställning. Rasismen ökar också när klassklyftorna ökar, och det är vad som händer i Sverige. Arbetslösheten är högre, inkomsterna lägre, hälsan sämre och utsatta människor letar efter någon att kasta skulden på. Detta är något som vissa etablerade partier utnyttjar i sina politiska förslag och sin retorik. Misstänkliggörandet och diskrimineringen av rasifierade grupper är omfattande.

Arbetsrätt och facklig kamp

Kapitalets klasskamp förs ofta genom att slå mot arbetsrätten, vilket en hårt tillbakapressad fackföreningsrörelse har svårt att hantera. Krav från arbetsköparhåll och från höger om att vi måste anpassa våra löner och arbetsvillkor för att konkurrera med arbetare i låglöneländer blir möjliga då fackföreningsrörelsen är svag. Uppluckringen av och hoten mot arbetsrätten gynnar arbetsköpare, men inga nya jobb skapas av att de som arbetar har otryggare anställningar. Kapitalet har tvärtom behov av arbetslöshet för att sänka priset på arbetskraft. Ju svårare det är att få jobb, desto lägre lön tvingas man acceptera. På samma sätt spelar A-kassan en viktig roll för lönesättningen, där den tenderar att utgöra den undre lönegränsen. Kampen om en högre A-kassa dit fler kan kvalificera sig bör därför vara av stor vikt för arbetarrörelsen. Högern vill också sänka lönerna och försvaga arbetsrätten genom att öppna för en arbetskraftinvandring där de invandrade arbetarna ska ha sämre villkor än de infödda – ett skolexempel på hur rasismen används för att splittra arbetarklassen.

Vi ser också hur kvinnor tvingas till sämre villkor på arbetsmarknaden. Kvinnor har lägre löner än män, vägras heltidsanställningar och diskrimineras vid anställning för att de förväntas ta ut all föräldraledighet och ledighet för vård av sjukt barn. Vi måste därför kräva individuell föräldraförsäkring. Det skulle möjliggöra att föräldrarna kan ge sig ut på arbetsmarknaden med samma förutsättningar oavsett kön, men också att barn får en större chans att knyta an till båda sina föräldrar. Man måste också upphäva den dolda inkvoteringen av män till de höga positionerna i arbetslivet. Det kan ske genom olika former av könskvotering, men också genom att motarbeta könssegregering på arbetsmarknaden i allmänhet. Rätten till arbete ska självklart vara lika för kvinnor och män.

Vi kräver sex timmars arbetsdag. Den enorma produktivitetsökning som skett sedan åtta timmars arbetsdag infördes borde rimligen komma de arbetande till godo. Argumenten om att en sextimmarsreform är omöjlig, ekar lika ihåligt idag som under alla tidigare arbetstidsförkortningar. Det är då som nu en fråga om vem produktivitetsvinsterna skall tillfalla: arbetarna eller kapitalisterna. Det är dags att vi får skörda frukterna av vårt arbete och samhällets framsteg och på så sätt få mer tid till annan meningsfull

aktivitet. Alla de långtidssjukskrivna och utbrända som vi ser idag, är tydliga exempel på hur arbetstempot är alldeles för högt. Sex timmars arbetsdag är också ett viktigt feministiskt krav eftersom det skulle möjliggöra en jämnare fördelning av det obetalda hemarbetet mellan män och kvinnor. För att slå tillbaka mot de här angreppen behöver vi stora och starka fackföreningar. Idag har facken pressats åt höger och blivit alltför tandlösa, men vi har sett vad organisering av arbetare har åstadkommit genom historien och vi vet vilken sprängkraft vi kan uppnå om vi radikaliserar och stärker facket. Vi måste kämpa för att skydda och stärka vår rätt till arbete och bättre arbetsvillkor, och det gör vi genom organisering.

Den offentliga sektorn

Välfärdsstaten har varit ett otroligt viktigt redskap för att utjämna klassklyftor och värna alla människors rätt till de mest grundläggande funktionerna i ett samhälle, såsom utbildning, sjukvård och socialförsäkringar. Den har också varit helt avgörande för kvinnors inträde på arbetsmarknaden, vilket i sin tur möjliggjort för kvinnor att för första gången bli ekonomiskt oberoende av män. Välfärdssatsningar har dock inte givits gratis, utan är ett resultat av arbetar- och kvinnorörelsernas kamp. Striden om den offentliga sektorn och vilken funktion den ska fylla avgörs av styrkeförhållanden i denna kamp, en strid där vänstern alltid stått för en ökad välfärd och social rättvisa. Det är genom den offentliga sektorn som vi arbetat mot stora delar av den djupaste misären, som fortfarande breder ut sig på många andra platser på jorden. Idag ser vi dessa landvinningar för ett rättvisare samhälle rullas tillbaka. Den offentliga sektorns andel av den svenska ekonomin minskar, och allt fler sektorer säljs ut och privatiseras.

De mekanismer som styr produktion och distribution av varor och tjänster inom den offentliga sektorn skiljer sig från de som härskar på marknaden. När vi söker sjukvård är det behoven som avgör prioriteringar, inte ekonomiska resurser. Detta innebär dock inte att den offentliga sektorn drivs enligt socialistiska principer, tvärtom har marknadstänkandet trängt sig allt djupare in i områden som tidigare varit fredade.

Förståelsen av den offentliga sektorn och dess roll kan aldrig bli fullständig utan att den sätts i sitt samhälleliga sammanhang. Den offentliga sektorn har å ena sidan en repressiv sida med kontroll, förnedring och förminsande av dem som vänder sig dit. Klassamhället, kvinnoförtrycket och rasismen återskapas inom den offentliga sektorn. Den används även för att hålla kapitalismen under armarna, inte minst i tider av kris och depression. Å andra sidan kan den offentliga sektorn fungera som en motvikt till kapitalet när den används för att flytta fram arbetarklassens positioner. Utbildning, sjukvård och barnomsorg är reformer som har underlättat vardagen för majoriteten, samtidigt som en utbyggd välfärd skapat arbetstillfällen och därmed minskat beroendet av de privata företagens godtycke. Om den gemensamma sektorn går i första ledet vad gäller jämlikhet, arbetsmiljö och demokratisering kan den fungera som en progressiv drivkraft för ett mer humant arbetsliv.

Vårt slutmål är ett socialistiskt samhälle där tillgångar ägs gemensamt och fördelas efter behov, inte en socialdemokratisk välfärdsstat. Den offentliga sektorn är inte mål i sig, utan ett medel för att samlar arbetarklassen och ett sätt att inom det kapitalistiska systemet förbättra för

det stora flertalet. Lösningen på bristerna i den offentliga sektorn är inte att privatisera fler sektorer och undandra dem från politiskt inflytande, utan att satsa mer resurser samt utveckla och förbättra den.

Privatiseringar

Högern och socialdemokraterna försöker på olika sätt montera ned den offentliga sektorn men använder den samtidigt som stöd för de privata organisationer som håller på att växa fram. När staten inte tar sitt ansvar för att upprätthålla en tillräckligt bra kvalitet på de offentliga verksamheterna kommer krav på privatiseringar. Lösningen på den offentliga sektorns problem är mer resurser, inte privatiseringar, omorganisationer eller att brukarna tar över verksamheten. Den offentliga sektorn är vårt sätt att säkra och garantera att våra grundläggande behov tillgodoses. Staten måste ta ansvar för att alla barn har en plats i skolan, men när privata skolor väljer ut vissa, ofta resursstarka, elevgrupper står den kommunala skolan kvar med mindre resurser och de mest resurskrävande eleverna. När företag ska göra vinst på människors rätt till utbildning, hälsa och trygghet hotas verksamheten, men också demokratin. Att delar av samhällets verksamheter ägs gemensamt och styrs politiskt innebär en utvidgning av demokratin, att sälja ut till privata vinstdrivande företag innebär en minskad demokrati och flyttar bara över ännu mer makt till företagen.

Europeiska Unionen

En viktig aktör i privatiseringsivern är EU. EU utgör en odemokratisk konstruktion med ett nyliberalt fundament. På så sätt används EU för att tvinga igenom privatiseringar och liberalisering samt motverka progressiv politik. Den gemensamma inre marknaden slår undan benen på den fackliga kampen som förs i medlemsländerna. EU:s krav på fria marknader och fri rörlighet för alla varor och tjänster slår mot välfärdsstaten genom att tvinga fram privatiseringar av de mest grundläggande funktionerna, såsom infrastruktur, bostäder och socialförsäkringar.

Demokratin urholkas

Demokratin i Sverige är hotad och inskränkt på många plan. Den representativa demokratin blir ständigt mindre representativ. Politiker går sin egen väg utan stöd hos väljarna. De grundläggande kontrollmekanismerna, som den ansvarsutkrävande beredningsgången, har slagits ut. Den så kallade demokratin blir alltmer ekande ihålig och vi ser inte så överraskande ett starkare politikerförakt som spiller över på och försvagar allt politiskt engagemang.

De som ändå arbetar för att göra sina röster hörda och omskapa samhället till något bättre, råkar ut för våldsammare motstånd från staten. Fredliga demonstrationer inringas och demonstranter utsätts för polisvåld. Det görs inskränkningar i demonstrationsrätten och möjligheten att uttrycka sina åsikter utan rädsla för statlig repression är hotad. Den lag som kom till efter skotten i Ådalen som förbjöd soldater att använda vapen mot civilbefolkningen har nu tagits bort, ett beslut som man försöker legitimera med terrorismbekämpning. Det så kallade kriget mot terrorismen har gett utökade möjligheter för avlyssning och övervakning, och tar oss allt närmare ett övervakningssamhälle utan respekt för individernas integritet, där det allt överskuggande målet är den så kallade säkerheten.

Klasskampen skärps

Den hårdnande kapitalismen möter också motstånd. Idag matas vi med bilden av ideologiernas och politikens död, och det är en naturlig följd av kapitalets ökade makt. Vi får ofta höra att

politiker har för mycket makt och att så kallade experter är bäst lämpade för att administrera samhället, som beskrivs som i stort sett redan perfekt. Alla politiska krafter samlas i mitten, erkänner kapitalismen som den enda vägen och slutar tro på politikens möjligheter. Detta är en farlig utveckling som inskränker demokratin. Människors kamp för sina rättigheter går dock vidare oavsett om det är på modet eller inte. Inom ett förhållandevis svagt fack finns ändå fickor av motstånd som protesterar och strejkar när arbetsrätten hotas och lönerna inte höjs, protesterna när sjukhus och skolor säljs ut är omfattande, EU- och EMU-motståndet är stort hos det svenska folket, om än inte hos den politiska och ekonomiska eliten. Vänsterns Studentförbund är en del av de rörelser som vägrar acceptera nyliberalismen och som arbetar för en socialistisk utveckling av samhället.

Internationellt

Den globala kapitalismen

Kapitalismen har alltid varit ett gränsöverskridande internationellt system, karaktäriserad av en orättvisans geografi. Klassorättvisorna är vid en internationell utblick enorma, och klyftan mellan de allra rikaste och det stora flertalet människor ökar. Den kapitalistiska ekonomin samlar allt större rikedomar i händerna på allt färre människor och koncentrerar allt mer kapital i de delar av världen som redan kontrollerar merparten av världens ekonomiska tillgångar, nämligen det vi brukar kalla centrum.

De senaste årtiondenas utveckling mot en allt skarpere eskalering i det kapitalistiska systemet handlar inte om något kvalitativt nytt utan om en intensifiering. Ökande globala kapitaltransfereringar, rörligare arbetskraft och mer vittgående finansiella nätverk är bara några av tidens tendenser. Den moderna informations- och kommunikationstekniken har möjliggjort allt snabbare och kortsiktigare kapitalrörelser i det globala systemet. Denna utveckling leder till enorma spekulationer och till att de kriser som är inbyggda i den kapitalistiska ekonomin kommer över oss allt fortare och allt tätare. Till en följd av denna utveckling ser vi massarbetslöshet och svält.

Denna globala finansekonomi löper hand i hand med privatiseringar och avregleringar, alltid i syfte att maximera den kapitalackumuleringen och att hålla offentliga utgifter till ett minimum. Således karaktäriseras den moderna kapitalismen av ett fåtal multinationella företagskoncerner som erövrar resurser och kontrollerar arbetskraft över hela jorden. Enorma rikedomar flödar i det globala systemets ådror, där ägande och ackumulation blir allt svårare att överblicka och därmed också att kontrollera. Det multinationella kapitalet kan hitta vägar att kringgå nationell lagstiftning och reglering. Det exploaterar människor och miljö och utnyttjar varje skillnad i sociala rättigheter för att skapa maximal avkastning. Arbetarklassen i olika länder spelas ut mot varandra genom hot om flytt till länder med lägre krav på arbetsköpare och sämre villkor för arbetare. Fackliga rättigheter och facklig kamp angrips och krossas, och fackföreningsaktiva hotas och mördas, allt med det multinationella kapitalets tysta medgivande eller direkta inblandning. Vårt försvar mot angreppen och hoten kan aldrig vara att ge efter och låta oss försvagas, utan att slå tillbaka genom solidarisk internationell kamp för att stärka arbetares

positioner.

Kvinnoförtryck

Den multinationella kapitalismens orättvisa drabbar framförallt kvinnor. I den internationella arbetsdelningen utför kvinnor två tredjedelar av det totala arbetet, men får samtidigt endast en tiondel av inkomsterna. En hundradel av världens samlade tillgångar ägs av kvinnor. Effekterna av denna könade arbetsdelning är förödande, och majoriteten av de som lever under extrem fattigdom är kvinnor och flickor. Kapitalismen är oförmögen att lösa kvinnoförtrycket, eftersom det tjänar på att upprätthålla en arbetsdelning där kvinnor förtrycks och kränks.

Miljö

Det multinationella kapitalets profitjakt leder till en hänsynslös exploatering av människor och miljö. Tjugo procent av världens befolkning förbrukar åttio procent av jordens resurser. Länderna i centrum tömmer naturtillgångarna, kapitalismen tvingar fram konsumtionsmönster som hotar hela det ekologiska systemet. Att strunta i miljön genom att dumpa avfall och använda billiga kemikalier ger större avkastning. Produkter produceras också så att de går sönder snabbare än vad som hade varit nödvändigt för att få folk att konsumera mer, så att fler nya varor kan säljas. Utsugningen av arbetarna gör dessutom att många har en för knaper privatekonomi för att kunna handla miljövänligt. En hållbar utveckling inom ett rättvist miljöutrymme är därför oförenlig med det kapitalistiska systemet.

Internationella aktörer

Samtidigt som kapitalet är mer gränsöverskridande och multinationellt än någonsin, lever vi i en tidsepok där en supermakt tillåts dominera den geopolitiska utvecklingen. USA agerar mer och mer aggressivt i det globala utrymmet och tar sig samma rätt att suga ut andra länder som de forna kolonialmakterna på sin tid. USA:s utrikespolitik karakteriseras idag liksom förr av anfallskrig, ockupation och brott mot mänskliga fri- och rättigheter. Parallellt med den amerikanska militära expansionspolitiken, exploaterar det amerikanska, europeiska och asiatiska kapitalet de möjligheter till rovdrift som öppnar sig i bakvattnet av krig och ödeläggelse. Den amerikanska expansionen utvecklar sig mot ett läge av permanent krig, där alla som står i vägen för dess framfart utgör potentiella militära mål. Samtidigt uppvisar nationen alla historiska karaktäristika av ett rike i sönderfall, där ett system i kris måste upprätthållas av ständig krigföring. USA är världens mest skuldsatta nation och det tillsammans med dess extrema oljeberoende är drivkrafter i den pågående imperialistiska aggressionen.

WTO, Världsbanken och IMF spelar en viktig roll i exploateringen av länderna i periferin. Med hot om ekonomiska sanktioner pressar de fram en nyliberal politik som passar det internationella kapitalets intressen. Avregleringar och privatiseringar av livsviktiga resurser som vatten och energi avtvingas de fattigaste länderna med löfte om beskydd. De tvingas också att ta bort sina skyddstullar för att släppa in de multinationella företagen på deras områden i den fria marknadens namn, medan länderna i centrum kan ha kvar sina tullar för att hålla länderna i periferin ute och därmed behålla sitt försprång.

EU driver också på i exploateringen av länder i periferin. Det europeiska kapitalet stöder och tjänar på asymmetriska tullar och upprätthåller det europeiska jordbrukets överproduktion som dumpar världsmarknadspriserna och omöjliggör en positiv utveckling för länderna i periferin. Enskilda EU-stater ger också handräckning till USA:s krigföring för att kunna roffa åt sig så mycket som möjligt i krigens spår. EU är uppbyggt utifrån en i grunden odemokratisk struktur. Ekonomin styrs av centralbanken vars ledamöter inte väljs demokratiskt och som förbjuds lyssna på medborgarnas vilja och som aldrig kan utkrävas ansvar. De regler banken har att förhålla sig till är också regler som den nyliberala politiken föreskriver och det finns alltså ingen möjlighet att byta politik. På samma sätt försöker man nu skriva in liberalismen i den nya EU-konstitutionen. Där

folkomröstningar om konstitutionen hållits har folket dock sagt nej till det nyliberala projektet och istället uttryckt sin vilja till ett socialt och solidariskt samhälle.

VSF är djupt kritisk mot den frihandelsdoktrin som idag formar den internationella handelspolitiken. Nyliberalismen har då den omsatts i praktiken visat sig leda till resultat rakt motsatta de utlovade. Rivna skyddstullar och tvångsprivatiseringar i de råvaruproducerande länderna har inneburit katastrof för miljontals människor. Det krävs en ny internationell handelsordning med målet att optimera handeln i förhållande till aktuella omständigheterna för utveckling i enskilda länder. Världen är i skriande behov av en ordning där de fattigaste länderna kan utvecklas av egen kraft och genom nationella strategier. Vi måste kämpa emot att det internationella kapitalet spelar ut länder mot varandra, och minska de enorma belastningarna på ekosystemen som och handel och därmed transport av produkter leder till.

Organisering och motstånd

Samtidigt som utplundringen av världens naturresurser och rovdriften på människor i det kapitalistiska systemet bara ökar, pågår en växande organisering och kamp mot detta ekonomiska system och den nyliberala politiken. Exempelvis förkroppsligar den globala rättviserörelsen ett nytt sätt att organisera internationell social kamp. Allt fler kvinnor världen över kräver frigörelse och mänskliga rättigheter. Kampen mot den rasism som konstituerar imperialismens logik har sina rötter i motståndet mot kolonialismen, och den kampen är fortfarande stark. Historien binder på så sätt samman den antikoloniala befrielsen med dagens kamp mot det internationella kapitalets rovdrift. Kvinnorörelser, bonderörelser, sociala rörelser, arbetarrörelser och politiska rörelser utgör på många sätt en unik plattform för en ny multinationell organisering och motstånd i hjärtat av den kapitalistiska produktionsapparaten. Hårdnande motsättningar och ökande polariseringar i det kapitalistiska världssystemet kräver en svensk studentvänster som är internationellt medveten. En vänster som för vidare den internationella arbetarrörelsens solidaritetsarbete som en bärande princip för all social organisering.

DEL V

UTBILDNINGSPOLITIK

Under 1900-talet har det skett en omfattande expansion av det Svenska utbildningssystemet. Den grundläggande utbildningens längd har ökat och att läsa på gymnasiet är numera i princip en självklarhet för alla. Samtidigt har antalet lärosäten och platser inom den högre utbildningen ökat. Den utbildning som tidigare var förunnat ett fåtal privilegierade ur de högre samhällsskikten är idag tillgänglig för de flesta, åtminstone formellt. Denna expansion har drivits fram av arbetarrörelsens partier och progressiva krafter men motsvarar också kapitalets ökande behov av kvalificerad arbetskraft.

Utbildning och klassamhället

Att allt fler studerar vid högskolan tas ibland till intäkt för påståendet att vi lever i ett postindustriellt samhälle där gamla tiders motsättningar mellan arbete och kapital inte längre är aktuella. Det har emellertid inte i första hand varit industrin i sig som strukturerat samhället, utan ägandeförhållandena, själva kapitalismens grund. Så länge produktionsmedlen ägs av ett fåtal, vars kapital ger dem makt över och inkomster från andras arbete, så kommer det att finnas en arbetarklass. Klass avgörs inte av utbildningsnivå. Dessutom löper det genom historien en tydlig trend av degradering och proletarisering av tidigare privilegierade yrken och funktioner, när dessa öppnas för arbetarklassen. Att ha en akademisk utbildning leder inte automatiskt vare sig till att man blir kapitalägare eller får något avgörande inflytande över sin arbetssituation.

En människas erfarenheter och kunskap är intimt förknippade med hennes person och identitet. För att kunna bilda sig en uppfattning om samhället och omvärlden, och för att kunna tillskansa sig kunskap överlag, krävs det att människor har tillgång till en ordentlig utbildning. Undanhålls man dessa möjligheter marginaliseras man i den demokratiska beslutsprocessen och samhällets förtryckta grupper går miste om den kunskap de behöver för att ta sig ur sin situation för att revolutionera de grundvalar varpå det kapitalistiska samhället vilar. Den urholkning och marknadsanpassning som idag sker av utbildningssystemet är således ett direkt uttryck för högerns klasskamp. Kunskap är makt och makt ska fördelas jämlikt i en radikal demokrati.

Kunskap

Rätten till kunskap

Intellektuellt arbete sker inte enbart inom det ordinarie utbildningssystemet. För vänsterns och arbetarrörelsens kamp har en livslång bildning utanför statens och kapitalets kontroll varit av avgörande betydelse. VSF försvarar den folkbildningstradition som de svenska folkhögskolorna är en del av och som till stor del är sprungen ur arbetar- och fackföreningsrörelsen. Trots den enorma tillgång till information som internet bidragit till är det viktigt att försvara biblioteken. Alla former av privatiseringar och marknadsanpassningar av biblioteken riskerar att försämra människors tillgång till bildning.

Att mäta kunskap

Varje klassamhälle kräver en utslagnings- och sorteringsprocess för att placera in människor i den sociala hierarkin. Betygssystemet är en central del i den processen. Det grundläggande felet med betyg är synen på kunskap som mätbar. Behovet att betygsätta ställer krav på all utbildning att utformas så att den går att mäta. Betyg oavsett nivå är ofta svåra att stätta på ett rättvist sätt och socioekonomiskt färgade. Betygen är en myndighetsutövning men trots det är det ofta svårt eller omöjligt att överklaga dem. Vänsterns Studentförbund kräver att betygen avskaffas till förmån för ett kunskapsinriktat utbildningssystem.

Vikten av att bryta snedrekryteringen

Trots att den andel av befolkningen som har akademisk utbildning har ökat markant de senaste decennierna är fortfarande personer med föräldrar utan akademisk utbildning starkt underrepresenterade i den högre utbildningen. Vi har rätt att ta del av den högre utbildningen oavsett vår sociala bakgrund eller position. VSF kan därför inte acceptera social snedrekrytering. Genom att de allra flesta som antas till högre utbildning antas genom sitt gymnasiebetyg, som i hög grad speglar ens klassbakgrund, fungerar universiteten och högskolorna som ett led i utsorteringsprocessen. Antagningssystemet sällar inte bara ut människor från universiteten, utan sorterar också in dem i olika utbildningar och lärosäten med olika status. Väl inne på utbildningen pågår mer subtilt men inte desto mindre effektiv utslagningsprocess. Det handlar om skapandet av en kultur som på många sätt exkluderar och många studenter hoppar av efter ett tag med tilltufsad självkänsla. Allt detta kämpar VSF mot. Vi vill ha ett antagningssystem som i så liten utsträckning som möjligt cementerar klassklyftorna.

Förutom den sociala snedrekryteringen pågår det också en utslagningsprocess baserad på kön. Till grundutbildningarna är det generellt sett lika många kvinnor som män som antas, men det finns en stark genusuppdelning mellan olika utbildningar. Utbildningar som efter examen ger en relativt lägre lön har också en större andel kvinnor. Ju högre upp i hierarkierna man kommer, desto färre kvinnor finns det. När det gäller antalet professorer är andelen kvinnor löjligt liten, och förändringen går alldeles för långsamt. Könsmaktsordningen präglar i allra högsta grad tjänstetillsättningen inom den högre utbildningen. Utökandet av antalet högskolor har varit viktigt för att möjliggöra för fler att kunna studera. Många av de kvinnor ur arbetarklassen som studerar väljer att göra det senare i livet då det är svårare att flytta. För dessa är tillgången till utbildning i hela landet avgörande. Även rasifierade grupper drabbas av snedrekrytering vid den högre utbildningen. Högskoleprovets orddel gynnar svenskfödda personer med svenskfödda föräldrar. Vid intervjuantagning gynnas sökande som den liknar den intervjuande. Den sociala snedrekryteringen cementeras.

Utbildningssystemet fyller flera sociala och ideologiska funktioner. Det utbildar aktörer som är nödvändiga för samhällets och den kapitalistiska produktionsprocessens fungerande, samtidigt som det reproducerar ojämlika strukturer i samhället. Det reproducerar en borgerlig hegemoni i samhället samtidigt som det döljer utbildningens politiska innehåll. Men det sker även en kamp om utbildningssystemet. För arbetarrörelsen och den feministiska rörelsen kan utbildningssystemet också vara ett verktyg för att skapa kritiskt och självständigt tänkande människor. Trots en omfattande social snedrekrytering, fyller utbildningssystemet en ideologisk funktion, som en följd av att den skapar en viss social mobilitet. Den sociala mobiliteten begränsas

dock till en mobilitet inom och mellan arbetarklassen och mellanskikten. Den hotar inte borgarklassens ekonomiska ägande av produktionsmedlen. Social mobilitet har inte ett värde i sig för oss. Klassamhället avskaffas inte genom ens total klassmobilitet. Även om individer inte föddes in i klasser, utan klass avgjordes enbart på prestationer, skulle klasserna likväl bestå. Vårt mål är det klasslösa samhället.

Av dessa anledningar kan man aldrig avskaffa klassamhället genom att avskaffa den sociala snedrekryteringen. Däremot är bekämpandet av den sociala snedrekryteringen en viktig del av arbetarrörelsens politisk-ideologiska kamp, då det kan bidra till att skapa en mothegemoni mot borgarklassens dominanta ideologi inom den högre utbildningen och de statliga institutionerna. Ett avslöjande av den falska idén att det är arbete och talang som bestämmer ens position i klassamhället kan fylla en mobiliserande funktion i klasskampen. Kring krav på att bekämpa den sociala snedrekryteringen och förändra utbildningens innehåll kan det byggas en rörelse som utmanar borgerligheten

Utbildning utan vinstintressen

Både grundskolan, gymnasieskola och den högre utbildningen har drabbats hårt av ett allt större marknadstänkande. Inom grund och gymnasieskolan har friskolereformen inneburit att allt fler skolor har vinstintresset som huvudsyfte. För att utbildningssystemet på allvar ska kunna motverka klassklyftorna krävs det att den är kompensatorisk, detta är omöjligt så länge vi har skolor med vinstintressen.

Det har även blivit vanligare att det privata näringslivet styr den högre utbildningen genom köp av uppdragsutbildningar. Denna utveckling mot ökad marknadsanpassning är mycket farlig, då den gynnar en utbildningsmetod som går ut på att producera lydig arbetskraft stället för kritiskt och självständigt tänkande. Klimatet på högskolor och universitet måste vara öppet för olika teorier och perspektiv men samtidigt kritiskt och granskande i förhållande till de kunskaper och åsikter som förmedlas. En högre utbildning som är offentligt finansierad och värnar sitt oberoende av näringslivet är grundläggande förutsättningar för kunskapsproduktionen i ett verkligt fritt och demokratiskt samhälle. Näringslivets allt större inflytande över den högre utbildningen och kraven från de privata företagen på särskilda typer av kunskap styr alltmer direkt den högre utbildningens utformning. Sverige har numera avgifter för utomeuropeiska studenter. I andra Europeiska länder där man infört samma system har man snart följt upp med att införa avgifter för samtliga studenter. En marknadsanpassning av den högre utbildningen öppnar också för att de stora universiteten, som har en maktposition på marknaden bara genom sin storlek, kan slå ut de små genom att hålla låga avgifter och ta in många studenter. Detta hotar de framsteg i kampen mot den sociala snedrekryteringen och för allas möjligheter till högre utbildning som de mindre högskolorna har bidragit till. Marknadsanpassning riskerar att leda till avgifter i högskolan, sämre studiemedel och en tydligare statusgradering inom den högre utbildningen, där samhällets övre skikt läser vid de fina elituniversiteten medan arbetarklassen läser utbildningar med lägre status på mindre högskolor.

De demokratiska ideal och den studentmakt som vi vill ska genomsyra högskolorna är oförenliga med en marknadsanpassning. Ett kommersiellt förhållningssätt gör att utbildning reduceras till en vara som de som har råd och lust kan köpa sig. Studenten betraktas som en kund, snarare än som

en medbestämmande part och samhällsmedborgare. Studenten är lämnad att i enlighet med marknadens logik köpa vad de gillar och avstå från köp av det de ogillar. Studenten blir en passiviserad kund och besluten och diskussionerna om högre utbildning överläts till dem som äger och styr kapitalet.

När utbildning och forskning underordnas vinstkrav, trängs också bildningen, reflektionen, samtalet och kritiken undan. I ett verkligt demokratiskt samhälle måste utbildning och forskning få lov att ske enligt sina egna premisser. Forskning måste få ske utan krav på omedelbar kommersiell tillämpning.

Att studera är att arbeta

En utbildad arbetskraft är viktig ur samhällsekonomisk synpunkt. Högre utbildning är inte bara en satsning på individen utan skapar förutsättningar för den kvalificerade forskning vi behöver för samhällets utveckling. Studier är inte tärande utan resursskapande och VSF kräver därför studielön i stället för lån- och bidragssystem. Att studera ska precis som att arbeta berättiga till a-kassa och studenter ska omfattas av socialförsäkringssystemet.

Studenter är en av de få grupper som i dagsläget inte har rätt till någon som helst semester. Studieåret pågår utan uppehåll från slutet av augusti till början av juni. Under juni till augusti får studenter inget studiemedel utan är för sin försörjning hänvisade till att arbeta. VSF menar att studenter ska få fem veckors betald semester per år precis som alla andra som arbetar. Studielönen är inte bara viktig utifrån ett rättighetsperspektiv, den är också nödvändig för att bekämpa den sociala snedrekryteringen. Många ungdomar ur arbetarklassen avstår från att studera på grund av rädsla för att dra på sig studieskulder. Detta gör att den ekonomiska och sociala elit, som alltid dominerat inom den högre utbildningen, behåller sina positioner. Människor med arbetarbakgrund fortsätter i mycket liten utsträckning till universitet och högskolor idag. Som ett första steg mot studielön anser VSF att studiebidraget omedelbart skall höjas till 50 % av det totala studiemedlet. Ett annat krav på direkt handling är att studenter skall ha tillgång till samhällets sociala skyddsnät på samma sätt som andra. Studenter skall därför inlemmas i det ordinarie socialförsäkringssystemet och ha rätt till sjukersättning, semester och pension.

Rätten att organisera sig

Rätten att organisera sig är en viktig del i ett demokratiskt samhälle. Vänsterns studentförbund motsätter sig alla former av förbud mot att organisera sig politiskt och bedriva politiskt arbete oavsett om det handlar om studerande på grundskola, gymnasiet eller högskolan.

Studenternas rätt till inflytande över utbildning och studiemiljö är en viktig del i VSF:s arbete. Med studentinflytande avses såväl den enskilde studentens som studenternas kollektiva möjligheter att påverka sin situation under studietiden. Detta innebär att alltifrån kursutbud och särskilda högskolesatsningar till kursinnehåll och studiemiljö ska ingå i studenternas medbestämmanderätt. Dessa frågor är i allra högsta grad politiska och en del av den kamp som VSF för.

På högskolorna uppfyller kårerna en roll som kan jämföras med en fackförening, där kåren arbetar med utbildningsbevakning; företräder studenterna och arbetar för att stärka deras villkor ungefär som fackföreningarna arbetar med anställningvillkor och företräder löntagarna. Studentkårernas organisation och verksamhet skiljer sig kraftigt åt mellan olika högskolor. Grundläggande

förutsättningar för att en studentkårs verksamhet och organisation skall anses acceptabla är att studentkåren är demokratiskt uppbyggd, att medlemmarna har reella möjligheter att delta och påverka verksamheten samt att alla medlemmar kan kandidera och delta i val till kårens beslutande organ. VSF förespråkar en central kår på varje universitet och högskola. Detta är nödvändigt för att kåren skall kunna upprätthålla styrka nog att tillvarata studenternas intressen. Där det är praktiskt möjligt skall val till kårfullmäktige bygga på åsiktsrepresentativitet, genom list- eller partival. Studentkåren skall stötta sina medlemmar vad gäller deras intressen inom utbildningsväsendet. Dess funktion bör vara att för studenternas räkning bevaka, granska och krävs förbättringar av utbildning och studiemiljö samt att erbjuda studenterna en god social verksamhet. Kåren skall också ta ställning till och aktivt arbeta med utbildningspolitiska frågor såsom studenters ekonomi, arbetsmiljö och antagningsregler. VSF uppmanar aktivt studenter att bli medlemmar i den studentkår som utbildningsbevakar deras utbildning, och om tid, intresse och möjlighet finns aktivt arbeta i kåren för att förbättra utbildningar och studiemiljöer.

VSF spelar en central roll i skapandet av nätverk för progressiva studenter och lärare. Kontakter med likasinnade är ofta en grundläggande förutsättning för att utveckla sin förståelse för progressiva perspektiv på kunskap. Det är inte bara så att all kunskap kräver diskussion, engagemang och kritik för att utvecklas, det är också viktigt att ha stöd från andra när man närmar sig perspektiv som inte utgör de gängse.

Kunskapsproduktion

Den fria forskningen

Allt mer forskning sker idag inom det privata näringslivet, vars enda syfte är att skapa större vinster och lägga under sig nya marknadsandelar. Den samlade mänskliga tankekraften satsas i allt högre utsträckning på sådant som kan förvandlas till varor, snarare än på att lösa människors verkliga behov. Människan har i alla tider sökt djupare kunskap om sig själv och naturen. Sådan kunskap ska komma hela mänskligheten till del, och efter behov och förmåga omsättas i handling som syftar till att förbättra den mänskliga tillvaron. Kapitalismen understöder dock på olika sätt inskränkningar i det fria användandet av vetenskapliga rön. Forskning som inriktas efter marknadens krav är inte en forskning för samhällets eller allas behov. Forskningsområden som inte är ekonomiskt gångbara slås ut. Få av de uppfinningar vi idag tar för självklara skulle finnas om inte grundforskning utan omedelbart vinstintresse gjorts. Kapitalintressen hotar således forskningens långsiktighet. Patent är förvandlingen av kunskap till kapital, och tendensen under den nyliberala eran har inneburit ett utökande av antalet områden som kan patenteras och på olika sätt avstängas från fritt användande. Idag kan man till och med ta patent på livsformer, en absurd illustration av hur kapitalets logik breder ut sig och tränger allt djupare in i livets olika sfärer. VSF motsätter sig denna utveckling, och vill istället se en offentligt finansierad forskning, där resultaten skall släppas fritt tillgängliga för icke-kommersiellt bruk. Vi vill också ha en upphovsrättslag som tillåter kopiering och spridning av material för icke-kommersiellt bruk. På sikt anser vi att patenträtten samt upphovsrättens ekonomiska del helt bör avskaffas. Först då kan vi utnyttja den nya teknologins möjligheter fullt ut och inte krampaktigt hålla oss kvar vid gamla produktions- och distributionssätt av information. Att hålla en industri som den tekniska utvecklingen springer ifrån under armarna är inte meningsfullt och i längden omöjligt.

Makten över resultaten

VSF arbetar för att universiteten och högskolorna ska vara offentligt ägda och styrda och att det som produceras där ska komma hela folket till del. Utbildningsväsendet skall styras demokratiskt av riksdag och regering och förvaltas av studerande, forskare och anställda. Kommersialiseringen av den högre utbildningen leder till en osäker konkurrensavhängig arbetssituation som snarare bryter ner ambitiösa forskare än sporrar dem. Högskolornas och forskarnas oberoende och möjligheter till samarbeten försvåras dessutom om de tvingas att konkurrera med andra utbildningsinstitutioner.

Forskningen och samhället

Den sociala snedrekryteringen påverkar vilka som får möjlighet att bedriva forskning. För att akademien ska kunna studera samhället kräver det att de som bedriver forskning speglar de som lever i samhället. Om människor med vissa typer av erfarenheter, som till exempel att vara uppväxt i ett miljonprogramsområde eller att vara student och förälder samtidigt, i praktiken utestängs från högskolan, resulterar detta i att dessa erfarenheter inte är med och formar de verklighetsbeskrivningar som akademien förmedlar. För att förhindra att akademiska verklighetsbeskrivningar som påverkar hela samhället är fåtalets privilegium, krävs det att högskolans rekrytering breddas.